

Remissvar En effektivare kontaktförbuds lagstiftning - ett utökat skydd för utsatta personer (SOU 2024:13)

Synpunkter från Roks, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, Roks, är en feministisk organisation vars uppgift är att synliggöra och motverka mäns och killars våld mot kvinnor, tjejer och barn. Vårt mål är att bidra till en förbättring av kvinnors och tjejers livsvillkor. Roks arbetar för att synliggöra sambanden mellan kön, makt och våld samt öka kunskapen och kompetensen i dessa frågor såväl inom som utom organisationen. Det går aldrig att separera våld och kön. För Roks innefattar mäns våld mot kvinnor och tjejer utsatthet för fysisk och psykisk misshandel, pornografi, prostitution, sexuellt våld och trakasserier.

Roks ser att mäns våld kan drabba alla kvinnor och tjejer, men också att kvinnors och tjejers livsvillkor och livsrum kan variera beroende av etnicitet, social tillhörighet, ålder, sexualitet, funktionshinder och missbruk. Därför är det nödvändigt att belysa både de erfarenheter som skiljer oss och de som förenar kvinnor och tjejer. Roks uppmärksammar att mäns våld mot kvinnor och tjejer även drabbar barn som lever i våldets närhet. Vi vill därför synliggöra barnens situation och bidra till en förbättring av deras livsvillkor.

Kärnan i Roks verksamhet är stödet till lokala kvinno- och tjejjourer i deras utveckling och arbete för kvinnor, tjejer och barn som är utsatta för mäns våld.

Sammanfattande synpunkter

Lagen om kontaktförbud har tydlig koppling till kvinnojourernas verksamhet. När kvinnojourerna på tidigt 80-tal såg att kvinnor inte fick leva ifred från sina förövare startade Roks lobbykampanjer mot politiker för att påverka detta förhållande. Vi insåg att denna lag långt ifrån skulle rädda alla hotade och utsatta kvinnor och barn men det var i varje fall ett steg i rätt riktning.

Mot bakgrund av de intressen som Roks har att bevaka lämnas följande yttrande.

Roks delar i allt väsentligt utredningens bedömning att behov finns att öka användandet av kontaktförbud som led i att minska risk för liv, hälsa och skapa trygghet för våldsutsatta kvinnor och barn.

Vi vill särskilt framhålla följande som positivt:

Kriterier för att utfärda ett kontaktförbud ska breddas och att brottspreventiva aspekter beaktas bättre, till exempel vid otillbörlig övervakning och andra kontrollerande och aggressiva beteenden. Vidare att de geografiska områdena utökas både för att öka tryggheten hos skyddspersonen och för att polisen ska hinna agera vid en larmsituation. Kvinnan blir inte sällan den inlåsta parten i ett snävt geografiskt område vilket är en

orättvisa. Vi anser därför att det är rimligt att förbudspersonens rörelsefrihet är den som istället bör begränsas.

Tidigare relevant brottslighet hos förbudspersonen ska inte längre vara i princip den enda avgörande anledning till att kontaktförbud utfärdas. Huvudvikten ska istället läggas på en bedömning av riskfaktorer och andra omständigheter i det enskilda fallet med evidensbaserade analysverktyg. I dag föreligger allt för stora regionala skillnader i åklagarnas bedömningar beroende på att polisen har skilda arbetssätt.

Positivt är särskilt att utvidgat och särskilt utvidgat kontaktförbud ska kunna utfärdas när hög risknivå föreligger och utan att den s.k. sanktionstrappan tillämpas som tidigare.

Förslag om ökad användning av utökat kontaktförbud med elektronisk övervakning ser Roks som positivt. Elektronisk övervakning med spårning är också viktigt för att säkra bevisning om överträdelser.

Tidsaspekten vid handläggning av kontaktförbudsärenden är av största vikt, ofta handlar det om ett akut läge. En effektivare beredning med ökat stöd för kvinnan i en traumatiserad situation kan vara helt avgörande. Sammanträde inför rätten bör undvikas om det inte är oundgängligen erforderligt. Obstruerande eller liknande agerande från förbudspersonen ska kunna bemötas mer kraftfullt, till exempel genom husrannsakan för att verkställa en delgivning.

Förslaget om presumtion för kontaktförbud när förbudspersonen tidigare dömts för relationsbrott ser Roks som mycket positivt.

Roks tillstyrker även förslaget att åklagare ska underrättas när fängelsestraff och sluten ungdomsvård upphör eller omvandlas för att på så sätt aktualisera ett eventuellt kontaktförbud. Väsentligt är också att samtliga inblandade myndigheter tvingas till kontinuerlig uppföljning av kontaktförbudet med bl.a. personliga kontakter för att kontrollera status och förändringar för riskbedömningen. Därigenom ökar samhällets stöd till den utsatta kvinnan.

Roks delar förslaget att barns rättigheter stärks i kontaktförbudsärenden och att ombud utses för dem i processen, allt för att efterleva Barnkonventionen.

Roks noterar dock att vissa principiella resonemang i utredningen hindrar nödvändiga förändringar.

En sådan sak är exempelvis att kvinnans skydd, frihet och trygghet ställs mot inskränkningar av förbudspersonens personliga frihet på ett obalanserat sätt.

Särskilt ser Roks att det gemensamma hemmet, där kontrollerande beteende och digital övervakning ofta trappas upp och resulterar i våldshandlingar, fortsätter att vara en osäker plats för kvinnan och eventuella barn.

Enligt Istanbulkonventionen artikel 52 ska brottsoffrets säkerhet prioriteras, Roks tolkar detta till kvinnans fördel. Här har Grevio kritiserat Sveriges syn som utmärks av att förövaren i stort sett till varje pris måste ha fortsatt tillträde till den gemensamma bostaden. Det finns anledning för regeringen att överväga mer ingripande åtgärder för att i enlighet med konventionens tankar, tvinga förövaren att lämna det gemensamma hemmet när kvinnan utsätts för vålds- och fridsbrott. Ett eventuellt gripande blir ofta bara en tillfällig lösning.

Mycket viktigt är att ett avslag på en ansökan om kontaktförbud inte med automatik innebär att kvinnan står utan allt stöd från samhället. Till exempel bör hon kunna erbjudas stöd i form av skyddat boende eller annan insats.

Avslutande synpunkter

Mäns våld mot kvinnor kräver ett batteri av stöd- och skyddsåtgärder för kvinnan (och eventuella barn) över tid. En rad stödinsatser krävs för att utsatta kvinnor ska kunna orka stå emot hot, trakasserier och andra integritetskränkande handlingar.

Roks har dessvärre inte fått positiva rapporter från jourerna vad gäller effekten av behandlingsprogram som förövaren erbjudits och deltagit i. Istället kan konstateras att återfallsrisken fortfarande är hög. Inte sällan används männens deltagande i sådana program som argument i till exempel vårdnadstvister för att stärka mannens sak. Roks anser att de ekonomiska medel som finansierar dessa behandlingsprogram istället bör satsas på brottsoffret.

Roks vill också i det här sammanhanget framhålla att den förväntade ökningen av ansökningar om kontaktförbud knappast kommer att kunna hanteras på ett effektivt och rättssäkert sätt utan att polis och åklagare tillförs ytterligare resurser.

Roks inser givetvis att kontaktförbud långt ifrån innebär ett heltäckande skydd för kvinnan. Vi kan se hur kvinnan ofta får ta huvudansvaret i relationen där mannen använder hot och våld. Kvinnan blir den som får söka skydd och får ansvara för sin och sina barns trygghet. Att kvinnor hotas, misshandlas, stalkas och till och med mördas i sina relationer är oacceptabelt. Varje år dödas 16-20 kvinnor av någon de har eller har haft en relation med.

När vi i efterhand ser på dessa kvinnors liv är det med mycket stor sannolikhet så att flera hade kunnat räddas, om de hade fått adekvat och kunnig hjälp. Kvinnojournerna mottar dagligen berättelser om kvinnors liv och hur de har nekats skydd för att situationen inte ansetts tillräckligt farlig.

Vår erfarenhet säger att de kvinnor som uppsöker en kvinnojour i regel har fullt fog för att ansöka om kontaktförbud. Tyvärr är det emellertid många gånger för sent. Att mötas av ett negativt beslut kan få förödande konsekvenser. Mannen kan vidare uppfatta ett avslag som en bekräftelse på att samhället inte ser kvinnans situation som tillräckligt allvarlig och att han därför kan fortsätta sitt agerande.

När lagen om kontaktförbud (besöksförbud) infördes att gälla även i den gemensamma bostaden, såg Roks kvinnojourer detta som ett mycket viktigt och stort steg. Kvinnan skulle beredas rådrom och inte behöva lämna sitt hem och arbete samt barnen skulle kunna gå kvar i skolan. Tyvärr har praxis inte levt upp till lagstiftarens intentioner. Beslut om kontaktförbud i den gemensamma bostaden är ovanligt. Mannens integritet och rätt till sitt hem har många gånger visat sig viktigare än kvinnors och barns säkerhet. Här måste stora ansträngningar göras för att påverka och slutligen ändra samhällets attityd. Mäns våld mot kvinnor är inget annat än ett folkhälsoproblem och det är hög tid för förändring.

I detta ärende har ordförande Camilla Andersson beslutat. Katja Åsbäck von Meyburg och Angela Beausang har varit föredragande.

Stockholm den 20 juni 2024

Camilla Andersson
Ordförande Roks